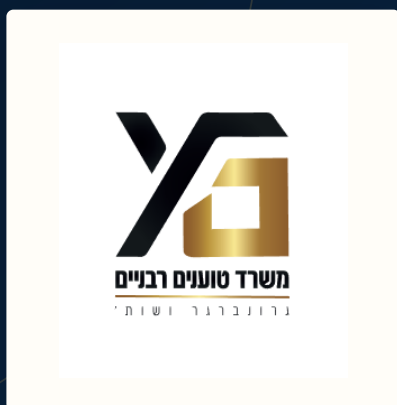

משפט יצחק

סוכות בדיני ממונות: חזקה בבניית סוכה

חזקה בבניית סוכה

גיליון 11 • חושן משפט ודין תורה

מאת: הרב יצחק דן גרונברגר

כל הזכויות שמורות. אין לפרסם את הגיליון בשלמותו, להעתיקו או לעבדו עיבוד מהותי בלא רשות בכתב. ציטוט קצר ומידתי מותר בכפוף לייחוס מלא ולהפניה פעילה אל grunberger-law.co.il.

שאלה:

סוכתו במקום ההוא.

טוען ראובן שמאחר שכבר בנה במקום ההוא שנה אחד, יש לו חזקה וקדימה גם השנה, ועל שמעון לחפש מקום אחר. לעומתו טוען שמעון שמשפחתו גדולה יותר ממשפחת ראובן ויש לו טרחה מרובה לחפש מקום אחר ובפרט שככל הנראה מקום זה יהיה רחוק יותר מבייתו.

נשאלה השאלה: האם יש דין קדימה וחזקה בבניית סוכה?

האם אדם שבנה סוכה שנה אחד כבר זכה במקום ההוא לנצח נצחים או שצריך ג' שנים לחזקה, או אפילו ג' שנים אינם מועילות לחזקה זו?

תשובה:

בני אדם להקפיד, כיון שלא מיחו בו השכנים הרי החזיק במקום ההוא לבניית סוכתו למשך ימי החג, והיינו אפילו בשנה אחד וא"צ לזה שלש שנים.

למעשה, מי זוכה: מאחר שמבואר לעיל שאין דין חזקה בבית סוכה עלינו לברר למעשה, מי קודם?

בתחילה היה נראה לי לדמות דין זה למבואר ביו"ד סימן טז סעיף ו לגבי שניים שקנו בהמה ובנה ודנים מי ישחוט קודם: "שנים שלקחו אותו ואת בנו ביום אחד משני בני אדם, שניהם שווים, וכל מי שישחוט תחלה זריו ונשכר".

וה"ה כאן, מי שיבנה קודם יזכה, כעין 'כל דאליה גבר' בזריזות ולא בכח. אמנם אין זה דימוי נכון, שא"כ אין לדבר גבול, ואחד מהם יבוא לבנות מיד לאחר ר"ה, והשני כבר קדם ובנה ביום טו' אלול (ל' יום קודם החג), והשלישי יבנה מראש חדש, ואין לדבר סוף והגיון.

ולכא' במקרה דנן נאמרו דברי הגמ' (סנהדרין לב): תניא: צדק צדק תרדף - אחד לדין ואחד לפשרה. כיצד? שתי ספינות עוברות בנהר ופגעו זה בזה, אם עוברות שתיהן - שתיהן טובעות, בזה אחר זה - שתיהן עוברות. הא כיצד? טעונה ושאינה טעונה - תידחה שאינה טעונה מפני טעונה. קרובה ושאינה קרובה - תידחה קרובה מפני שאינה קרובה. היו שתיהן קרובות, שתיהן רחוקות - הטל פשרה ביניהן, ומעלות שכר זו לזו, ע"כ.

וביאר שם המאירי במתק לשונו: "יש דברים שאין מדת הדין שולטת בהם ואתה צריך לחזור בהם אחר מה שראוי יותר ולהכריע את האחד למה שאין מדת הדין מחייבתו דרך פשרה ומדה מעולה, והוא שאמרו כתוב אחד אומר בצדק תשפוט עמיתך וכתוב אחד אומר צדק צדק תרדף כאן לדין כאן לפשרה, ע"כ.

וא"כ בנידון דידן נראה שאין מידת הדין שולטת להחליט מי קודם, ויש לנו להחליט לפי ההיגיון והמיצוץ.

איך להחליט במקרה זה: ראשית כל יש לעשות פשרה שכל אחד יבנה במקום זה שנה אחד לסירוגין (לעניין מי ראשון יש לעשות 'מכירת מצווה' כדלקמן).

אם אינם מסכימים לזה יש לאחד מהם לבנות ולתת פיצוי כספי לשני. והיינו בצורה של 'מכירת מצווה' כמו שמזכירים מצוות בבב"כ בימים נוראים, ומי שירצה לתת יותר ישלם סכום זה לרעהו ויזכה במקום ההוא.

לאחר ראש השנה שעבר עלינו לטובה, חג הסוכות מתקרב, וכולנו רוצים שימים אלו יהיו באמת 'זמן שמחתנו' בבניין בית המקדש ומצוות ארבעת המינים כל שבעת הימים. אמנם עוד פרט יש שיכול לעכב את שמחת החג: מקום בניית הסוכה.

על כן יש צורך גדול להסדיר את עניין בניית סוכות בשטח המשותף, בכדי שהרצון לזכות בשמחת החג לא יהפוך לכעס והקפדה בין שכנים אהובים.

מעשה היה במקום חדש בשכונתנו, בראובן שבנה סוכתו בשנת תשפ"ב במקום מסוים, וכאשר רצה גם השנה לבנות שוב באותו מקום פגש את שמעון, שכנו החדש, שגם הוא רוצה לבנות את

חזקה בחצר השותפים: המשנה בב"ב נו. מביאה דינים שונים לגבי חזקה של אחד מהשותפים בחצר השותפים.

ומבואר שם שישנם דברים שמועילה בהם חזקה כגון העמדת מחיצה בגובה עשרה טפחים בחצר השותפים, כגון שאחד מהשותפים הורגל להשתמש באופן כזה שבנה מחיצה ומשתמש בהם, שימוש זה מקנה לו 'חזקה' בחצר לאותו שימוש, ואין שאר השכנים יכולים לערער על שימוש זה.

מאידך ישנם דברים שאין בהם חזקה אף שהורגל להשתמש בצורה זו זמן מה, כגון העמדת בהמות בחצר. וכ' שם הרשב"ם שדברים שאין להם חזקה היינו אף אם השתמש באופן זה שלש שנים ולא מיחו בו באותם השנים, מ"מ אם לאחר מכן ירצו השכנים שיפסיק זה להעמיד בהמות וכדומה בחצר, הדין עמם.

אופן קניית החזקה, קפידה: ומבואר במסקנת הגמ' ובראשונים שהחילוק בין דברים שיש בהם חזקה לאלו שאין בהם חזקה הוא בקפידה שמקפידים בני אדם על שימוש כזה. והיינו שכל שראו השכנים ששכן זה בונה מחיצה עשרה טפחים ולא מיחו בו, אנו אומרים שבוודאי הקנו לו זכות זה בקניין או במחילה, דהרי לא היו מוחלים על דבר כזה שהרי דרך בני אדם להקפיד על זה. ודברים שאין דרך בני אדם להקפיד או אפילו אם השתמש בשימוש זה שלש שנים אין לו כל זכות.

וכ"פ הרמ"א בחו"מ בסימן קמ סעיף טו: "ואפילו היה לו חלק בחצר בשותפות, אם הוא מקום שדרך להקפיד בזה, או שעשו שאר דברים שדרך להקפיד עליו ולא הקפידו עליו, הוי חזקה למה שהחזיק".

ובסמ"ע (סקכ"ב) ביאר שני דינים בזה א. שותף שהחזיק בשימוש מסוים אינו צריך לטעון שקנה זאת משאר השותפים, אלא עצם מה ששתקו לו מקנה לו זכות בזה ובוודאי מחלו לו. ב. חזקה זו אינה צריכה ג' שנים, אלא מיד שעשה שימוש כזה וראו שאר השכנים ולא מיחו, יש לו חזקה, ואע"פ שאילו היה עושה דבר כזה בחצר חבירו היה צריך ג' שנים כדי להחזיק, מ"מ בחצר השותפים הוי חזקה מיד.

בבניית סוכה אין דרך בני"א להקפיד: א"כ אם כנים הם הדברים, מאחר שאין דרך בני אדם להקפיד על בניית סוכה בחצר, אע"פ ששכן אחד בנה את סוכתו במקום מסוים בחצר בשנה אחת, או אפילו למשך שלש שנים אין לו חזקה על המקום ההוא, דאין זה אלא כשימוש ארעי שאין דרך בני"א להקפיד, ומבואר לעיל שאין על זה חזקה. אבל אם עשה שינוי בחצר באופן קבוע, כגון שריצף את מקום סוכתו וכו"ג, שדרך

הרבה בעלי דינין מקדימין יתום לאלמנה ואלמנה לתלמיד חכם ותלמיד חכם לעם הארץ ואשה קודמת לאיש מפני שבששתה מרובה ואם הכל שוה מקדימין לקודם".

ובכל הנ"ל נ"ל שאין חילוק בין אם בנה כבר את סוכתו במקום ההוא, כגון שהקדים לבנות מר"ח אלול, או בזמן שאין דרך בני אדם לבנות את סוכתו או שבאים לדון לפני הבנייה.

גם במידה והמקום צמוד יותר לדירה של אחד מהם, אין כל נפ"מ בזה להלכה, ולא משום זה יש לו זכות לבנות את סוכתו שם, כל עוד שיש למקום גם עדיפויות אחרות לשני שרוצה לבנות שם, אבל אם גם לשני יש מקום צמוד לביתו, מחייבים אותו לתת לראשון ההוא לבנות מדין 'כופין על מדת סדום'.

אמנם אם אחד יש לו קושי מסוים המצדיק את בחירת המקום, כגון שיש לו הרבה ילדים קטנים וקשה לו להוליך את כולם למקום רחוק או שהוא נכה, או שאשתו בהריון (ואף שנשים פטורות מסוכה, ע' רמ"א או"ח תרל"ט, ב), יש לתת את המקום לזה שקשה לו יותר, והוא ישלם פיצוי כספי לשני.

ואופן חישוב הפיצוי במקרה זה נ"ל ששמים (ע"י ג' בני אדם שמבינים בשומא) כמה אדם רוצה לתת כדי לבנות את סוכתו במקום ההוא המועדף, וחצי מזה ייתן לשני, שהרי הוא כאילו קונה את החצי של השכן.

וכע"ז כ' המאירי שם ז"ל: "וכן כל כיוצא בה כל שאנו רואים שיכול לסבול העכוב ביותר ידחה מפני חברו וכן בריא מפני חולה וכל כיוצא בזה אף לענין הדין אמרו שאם היו לפני הדין

העולה מזה:

- א. אין חזקה לבונה סוכתו בחצר השותפים, בין אם בנה שם שנה אחד בין אם שנה שם ג' שנים או יותר.
- ב. אם שניהם עומדים ברצונם לדון במקום ההוא, יש לעשות פשרה שכל אחד יבנה שנה אחד לסירוגין.
- ג. אם אינם מסכימים לזה, אחד מהם יבנה והשני ישלם לשני פיצוי כספי, אופן חישוב הפיצוי הוא כעין 'מכירת מצוות' שעושים בביה"כ.
- ד. אם יש לאחד צורך מיוחד (נכה, הרבה ילדים קטנים, אשה בהריון) הוא יבנה במקום ההוא והשני יקבל פיצוי כספי, אופן חישוב הפיצוי הוא חצי ממה שישומו ג' בנ"א המבינים בשומא.
- ה. אם אינם מסכימים גם לזה, כגון שלכל אחד יש צורך מיוחד וכדומה, יעשו גורל, ומי שיזכה בגורל יבנה את סוכתו במקום ההוא וישלם לשני פיצוי כפי השומא.

והאמת והשלום אהבו.

1. הרב יצחק דן גרונברגר

הדרך לבית הדין מתחילה בהכנה נכונה

לייעוץ פרטני, ניסוח כתבי טענות וערעורים, שילוב מקורות הלכתיים, בוררות או גישור ניתן לפנות למשרדו של הרב יצחק דן גרונברגר.

טלפון: 052-761-6780 • דוא"ל: 1666law@gmail.com • grunberger-law.co.il

זכויות ויחוס: כל הזכויות שמורות. בפרסום ציטוט קצר יש לציין את שם מחבר הגיליון, "משפט יצחק", מספר הגיליון, ולצרף קישור פעיל אל אתר המקור.

המידע בגיליון הוא כללי ותורני ואינו תחליף לייעוץ הלכתי או משפטי פרטני. ההכרעה בכל תיק תלויה בעובדות, בראיות ובשיקול דעתו של בית הדין המוסמך.